

BÉKÉSI GYŰJTEMÉNY

725
EH8

726. 5 : 284. 2 (439. 1A-2) Szám

EMLEKIRAT

A GYOMAI

REF. TEMPLOMTÉR ÜGYÉBEN.

KIADTA:

A GYOMAI REF. EGYHÁZTANÁCS.

A BÉKÉSVÁRMEGYEI
 KÖZMŰVELŐDÉSI EGYESÜLET
 KÖNYVTÁRA
 GYULA.
 7. 2. 001 67 szám.

BÉKÉS-CSABÁN,

NYOMATOTT TAKÁCS ÁRPÁD KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1880.

VÁROSI KÖNYVTÁR
 H.397
 GYOMAENDRŐD

GYULA R. VÁROSI	
NYÍRÉSI KÖZTÁRSULÁS	
T.	241

Rekatalogizált

Protokoll

Midőn a gyomai ref. egyháztanács, jelen emlékiratát a nyilvánosság elé bocsátja, távolról sem olyan dolgot végez, melynek műveletében csak a legparányibb gyönyört is élvezné; sőt ellenkezőleg oly keserü kötelességet teljesít, melynek mellőzése, a mulasztás vádjával bennünket méltán sujtana. Oly esemény ez, melyet intő példaként fel kell mutatnunk, s oly modora egy minden jóra törekvő prot. egyház temploma és ősi fundusa megtámadásának, melynek párját, az egész világon létező prot. egyházak történetében hiába keresünk. Megérdemli tehát és nagyon tanulságos leendő, ha ez emlékirat, **hiven és igaz világitásban** ismerteti meg templomterünk ügyét, ugy a régi adatok, mint a jelenben hozzáfűződött események kapcsolatában.

* * *

I. A templomter története. A gyomai ref. hivek mint általában városunkat, ugy különösen e templomter is, 1717. szállták meg, s templomuk mellé ugyanezen fundus kastély felől való részére építették a paplakot is, melynek kutmaradványa mind e mai napig látható, a jelenlegi meszesgödör mellett. E papi lakban 103 esztendeig laktak gyülekezetünk lelkipásztorai, a kik között boldogult nt. Dávidházi Sámuel ur volt az utolsó, ki ez óépületben már pár évet sem töltött egészen.

Midőn e lakóhelyet és templomtért őseink megszállták, piacznak itt ekkor még hire sem volt, sem felekezeti érdeknek, miután református volt a megtelepedett egész lakosság.

Midőn az uradalom 1817-ben, tehát 100 esztendővel a megszállás után, Gyoma utcáit és tereit rendezte, a fundust, melyen ekkor már a jelenleg renovált hatodik templomunk állt, érintetlenül hagyta, egyházunk százados tulajdonjogát elismerte, mit különben ez időben már, az 1790/1. 26. t. c. is biztosított minden megháborítás ellen.

E templomtér 1840-ig nem volt árkolva és felkerítve, melynek következtében tehát még 1839-ben kocsik is szabadon jártak-keltek rajta. Az először említett 1840. esztendőben azonban, a prot. községek ősi gyakorlata szerint ekkor még egy testület képezett városi és egyházi előljáróság által, árok és korlát alá vétetett s az Isten háza és az iskola hátrányára volt közlekedés belőle kitiltatott.

Midőn ma már néh. nagyságos Wodianer Sámuel ur áldottemlékezetü neje, 1845-ben meghalt, nevezett uraságunk kérvényt nyújtott be egyházunkhoz, azért esedezve, hogy elhunyt neje pormaradványait, tornyunk alá temethesse el. De mert ennek megengedése, egyházunk hitelveivel ellenkezett, nem a torony alatt, hanem a templom oldalánál, a hol a régi paplak állt, jelölt helyet egyháztanácsunk, mit az uraság szives köszönettel el is fogadott, melynek következtében azután a halott eltemettetett.

Midőn 1861-ben, egy ugynevezett nagyiskolát akart építeni egyházunk, ez épület alaptervét e templomtérnek éppen azon részére tette le, nt. Hajnal Ábel esperes ur

elnöklete alatt, az ezen alkalommal még együtt tanácskozott városi és egyházi előljáróság, a hol sikátor húzása követeltetett, s ez eljárás ellen nemhogy óvást, de még észrevételt sem tett soha csak egyetlen ember is, valamint az ugyanezen vonalra ásott kut és meszesgödör ellen sem, melyek közül az első áll, mind e mai napig.

A mit tehát a gyomai ref. egyház ősi törzsvagyonának ismert el az uradalom 1817 és 1845-ben, a városi hatóság pedig 1840 és 1861-ben, s meg nem támadhatóvá tett az 1790/1. 26. t. c. valamint az ide vonatkozó egyéb országos törvények is: az, illetőleg e templomfundusunk tulajdonjoga elvitatható-e mitőlünk? E funduson *162. esztendő óta, csak egy tulajdonos rendelkezett, t. i. a mi egyházunk, nem pedig a város, kinek e tér egyetlen fűszála felett sem volt soha hatalma.*

* * *

II. A vita sarkpontja. Ez egy téves és törvénytelen telekkönyvezés, mely 1854/5-ben vitetett véghez, Zsibrik Adolf ur által, ki e munkálatnak vezetője volt. Ez az ember a becselő-biztosokat, mint a még életben levő Fekete Mihály, G. Szabó István és Olajos Benedek polgártársaink bizonyítják, mint az időbeni becselő biztosok, meg sem kérdezte, hogy mi véleményben vannak templomunk fundusa felől, sőt többet mondunk, a már ekkor tulajdonjogunkat 15 esztendő óta jelzett korlátunkat is figyelmen kívül hagyta.

És így jegyezte be: „Ref. egyházi épület a piac közepén.“ Ebbe kapaszkodtak ellenfeleink.

E telekkönyvezés téves és törvénytelen! Téves és törvénytelen azért: mert a becselő biztosok meg nem kérdeztettek, a már ekkor 15 éves korlát jelentősége

fel nem fogatott, s püspöki engedély nélkül iratott el, holott ily engedélynek lenni kell minden leírásnál. Az országos, illetőleg telekkönyvi törvények által is jogervényesnek ismert egyházi rendelet így szól: „Az egyes protestáns egyházak vagyona, az egyetemes prot. egyház vagyona is levén, a felett az egyházi előjárók önhatalmulag nem rendelkezhetnek, hanem az egyes egyházak minden vagyonváltoztatási ügye, az egyházmegyére, kerületre betérjesztendő, azoknak beleegyezése nélkül efféle intézkedés valósulást nem nyerhet.” Lásd: Egyházakat sat. érdeklő sat. rendszabályok sat. gyűjteményét. Tóth Sámuelről. Lap: 24.

Egy az ezen rendelet követelésének megfelelő engedélynek egyházunk levéltárában hire sincs, jegyzőkönyveink sem szólnak ilyenről, sőt ellenfeleink sem bírnak ilyent produkálni.

Nem marad hát egyéb kapaszkodó, mint pusztán csak az, hogy egyháznak akkori gondnoka, ma már boldogult Fésüs József is elhivatott a hitelesítéshez, ki **nevét pontosan oda is írta, hova mutatták neki hogy írja azt.** De hát mit tudta ez az egyszerű becsületes jó öreg ember, hogy az ő aláírása mit is jelent, mikor ez időben még, különösen egy közönséges polgár ember előtt, a telekkönyv oly ismeretlen valami volt, hogy egy ilyen aláírásnak jelentőségéről századik embernek sem volt nemhogy fogalma, de megközelítő képzelete sem. És hol van a lelkipásztor neve? A prot. egyház elnöksége kettős, t. i. **egyházi és világi.** Ha már hát a kettő közül, a papot hívták volna meg a hitelesítéshez, a kapaszkodó valamivel erősebb volna, miután a lelkipásztor a telekkönyvi törvényt tanulmányozni tartozott. Formailag azonban — mert itt ebben van a lényeg — szüksé-

ges volt mind a kettő aláírása; de a mi meg a miatt nem történhetett, mert püspöki engedély nélkül ily aláírást, belenyugvást tenniök egyáltalában nem volt szabad. A ft. püspöki hivatal pedig ismét nem adhatott engedélyt, arra, hogy egy eredetben ref. község ref. egyházának 138 éves (ekkor ennyi éves volt) templomtere telekkönyvileg elírassék, más szavakkal tőle elvételessék. Ily engedély nélkül pedig, nemhogy az egész fundust nem vehették el, de rajta még **szolgalmat** sem követelhet senki is, miután a szolgalmat csökkenteni a birtok értékét.

És mégis e téves és törvénytelen telekkönyvi bejegyzés az, melybe ellenfeleink kapaszkodnak, holott ők maguk is csak a mesterségesen felvert kérdés vitássá tétele alkalmából vették észre, hogy a bejegyzés **betűi** inkább nekik kedveznek, mint nekünk, a kik e téves és törvénytelen bejegyzésről egész mostanáig semmit sem tudunk. Persze mert a gyakorlat mást mutat.

Egy példát hozunk fel. A kiseréti házhelyek is ugyanazzen alkalommal irattak a város nevére; de a mely — bár hasonlóul téves — telekkönyvezést követőleg azután, a város e házhelyeket törzsvagyonának is tekintette, s vele és jövedelmével feltétlen szabadsággal rendelkezett. De a mi templomterünkön ilyen sem történt, egyházunkon kívül más ura nem volt ennek soha, csak egyetlen pillanatra is. Sőt valótan ez az állítás is: „a piac közepén” — miután az a hely, a hol templomunk áll, nemhogy a piac középpontja, de piac sem volt, különösen a korláttali körülvétel óta, mely korlát pedig ma már 39 esztendő.

II. A sikátor ügye. E névre Krucsó József bíró ur tanított meg bennünket, egy múlt évi októb. hó 4-én hozzánk intézett levelében *), mely levél követelő modorban kívánja egyházunktól, hogy a templomtér iskola felül való részén sikátort hagyjon. Sőt e sikátort oly réginek állítja, hogy bezáratása ellen tiltakozik is, és sürgősen kéri egyháztanácsunk ez ügyre vonatkozó nyilatkozatát. Hogy ezen átirat, mennyire meglepett bennünket talán mondanunk is felesleges, miután mindenki jól tudja, hogy sikátor, a nevezett helyen, nem létezett soha. Kétszerismerte el ezt maga a városi előjáróság is, t. i. 1840-en, midőn e tért korlát alá vette, és 1861-en, midőn ugyanazon helyre tette és tették le a tervezett nagyiskola alapméretét, hol ma a sikátor követeltetik. Hol vette hát a mai bíró a jogot arra, hogy elrontsa azt, a mit elődei, illetőleg a városi előjáróság nevezett esztendőkből alkotott? A kérdés kulcsa ez:

Egy városunkból már eltávozott uri ember, állítólag nagys. alispán ur előtt neheztelőleg szólt a felől, hogy egyházunk templomtérét, nemcsak vaskerítéssel bekerítettetni célozta, de alakilag, illetőleg szépészeti szempontból is rendezte elébb. De hogy ezen eltávozott uri emberen kívül, kik voltak azok, a kik nagys. alispán urat ellenünk informálták, erről a krónika nem beszél. Beszélünk tehát mi, és kimondjuk, hogy ez ügy körül **méltóságos érdekek** szerepeltek, s oly ügyes kezekkel szőtték titokban működött ellenfeleink, a hálót, hogy az ügy —

*) Ekkor még, ez ügyben nem is határozta meg, a fellépés tehát kissé korai volt.

mert az ő mesterségesen kieroszakolt meghagyásával takaróztak — egész odiuma nagys. alispán ur személye ellen fordult, és tartott e helyzet mindaddig, míg az alattomos működés le nem lepleztetett általunk. Béarultunk ugyanis mint olyanok, a kik a városi előjáróság levelét válaszra sem méltattuk, kerítésünk torony felül való része kijebb vihetése, s általában a kerítkezésre hatósági engedélyt nem kértünk sat. sat. Sőt ellenkezőleg, Garzó Gyula lelkész és Biró László gondnok urak, személyesen mentek, már az átirás napja délutánján a városházához, s oly kimerítő választ adtak Krucsó ur leveleire, mely felett nevezett bíró ur maga is megnyugodni látszott. A kerítés valamivel kijebb tételénél (daczára, hogy a már sok évvel ezelőtt, hivatalosan kimutatott pontig, most sem vittük ki kerítésünket) helyszineléshez pedig, Biró László gondnok ur hívta ki személyesen az előjáróságot, kik Kató István albiró és Erdey János urak személyében voltak a kerítés határpontjának helybenhagyásánál képviselve. És ime — habár mi egészen törvénytelenesen jártunk el — úgy lettünk mégis feltüntetve, mint a közigazgatási hatóságot mellőző testület!

Majd megjelent tek. Debreceni Endre szolgabíró ur levele, épen pár nappal renovált templomunk megnyitásának örömnepélye előtt, melyet azután, a városházánál Biró László gondnok urnak épen szombaton akartak átnyújtani. Megjegyezzük, hogy e levélben, rendelet volt kiadva kerítésünk lerombolására, azon esetben, ha az ugynevezett sikátor torkolatait beépítené egyházunk.

A levelet gondnok ur nem fogadta el, s arra kérte őket: „*ne háborítsák meg ünnepélyünket; küldjék el inkább majd holnapután.*“

Megengedjük — tisztelt olvasó! — hogy nevezett.

szolgabíró ur, mint törvény embere, nem tartozott válogatni a napok között; de ha meggondoljuk, hogy ő éppen ref. egyházunkhoz tartozik, s mint ilyen tudomással bírt egyházunk — fájdalom! előtte is hivatalosan jelzett örömnepének idejéről, nem tétovázunk kimondani, hogy tőle több méltányosságot vártunk volna.

És mily jellemző dolog! A szolgabíró ur levele, az ünnepély után, nem küldetett át egyházunkhoz, hanem úgy megfeneklett valahol, hogy róla hirt sem vettünk többé, csak a már jelzett tartalomról, melyet egyháztanácsunk termében, egy délutáni alkalommal, maga a szolgabíró ur volt szives megismertetni velünk.

Ezt követőleg történt azután, hogy a városi mérnök, tek. Pikó Pál ur által felvett térkép aláírását, mindkét bíró ur megtagadta.

*

*

*

IV. Egyházunk önvédelme. Mindenek előtt a felől igyekeztünk meggyőzni ellenfeleinket, hogy a téves és törvénytelen telekkönyvi bejegyzés, különösen az ő **kezükben**, a kik egyházunk hivei, s ez alapon igen jól ismerik a vitás kérdés tulajdonképeni érdekét, oly fegyver nem lehet, melylyel bennünket megtámadhassanak, a nélkül, hogy az elfogulatlan közvélemény eljárásukat el ne ítélje. Sőt igyekeztünk hatni lelkiismeretükre is, oly példákat mutatva fel a közel multból, a melyekkel szemben önmentségükre, csak egyetlen érvet is nem voltak képesek felhozni.

Megkérdeztük őket ugyanis, hogy:

Hol volt a városunk érdekei felett jelenben oly kitűnően őrködő figyelem akkor, midőn a Debreceni Endre ur és a Jánosi testvérek melletti malomtereket; az nra-

dalom még alig pár évtizedes konyhakertjét; a város általunk iskolai helyiségül megvett kettős malomfundusát; az ágost. hitv. német atyafiak templomterét; Grimm Sámuel régi alakjában jól ismert udvarát; a nagypince melletti lejárót, és az endrői utcán általunk eladott malomtért kerítés alá vették? Nem lehetett volna-e ezeken is hasonló, sőt talán még valamivel több alapon is szolgálmat, illetőleg sikátort követelni, s tulajdonosaikat kerítéseik lerombolásával megfenyegetni? Vagy talán csak mi lettünk jelenben, ama méltánylatot, s birtoklási békét nem érdemlő 9/10-e városunk lakóinak, kiknek azt, a mit mások háborítatlanul élveznek, élveznünk nem szabad, holott pedig a mi tulajdonjogunk még onnan datálódik, mikor e város minden lakosa református volt. Bizony nem csekély mértékben fájhat nekünk tudni és érezni mind ezeket, sőt látni még azt is, hogy midőn — bár szépészeti szempontból és minden tekintben igen helyesen! — a helybeli róm. kath. egyháznak, városi és sat. hatóságunk, a mellette elvonuló utcából 190 centimetert engedett: addig minket ugyanök, t. i. saját prot. hitfeleink háborítanak ősi birtokunkon, a helyett, hogy örövendének inkább haladásunk, s ebben városunk szépítése felett, mely áldott buzgalma egyházunknak, már csak azon oknál fogva is támogatásukat érdemelve, miután a közigazgatási ténren semmiolyas dolgot nem tudnak felmutatni, a mia nagy közönség oly kiváló élvezetérészolgálna, mint a minő a mi templomt/rünk sétakertje leend tervünk szerint.

De minden hasztalan volt. Személyesen megkerestük tehát méltóságos Beliczey István főispán és nagy-

ságos kir. tanácsos Jancsovits Pál alispán urakat, kikérve az első becses véleményét, s egy sürgős kérényt nyújtva be a másodikhoz, zaklatott helyzetünkön való javítás céljából.

Nem csinálunk titkot a nyilvános dologból, t. i. ő méltósága — ki építkezésünk iránt eleitől nememesen érdeklődött — méltányolta álláspontunkat, vesen üdvözölte közjóért hevülő törekvésünket; a nagy-ságos alispán ur pedig, azon kijelentéssel fogadta el sürgős kérévnyünket, hogy a valódi szempontból beadványunk folytán megismert ügyet, — a törvény korlátai között, erélyesen fogja támogatni, s érdemleges ki-fejlését elősegíteni. Az ide vonatkozó ügyiratokat nem tesszük közzé, miután e szerepcsere, illetőleg fellépésünk — csak oda célozott, hogy általa az ügy a kellő kerék-vágásba igazittassék, s időt nyerjünk megtudhatására annak, városi képviselő gyűlésünk ez ügyben mint gondolkodik?

Maga tek. Debreceni Endre szolgabíró ur volt tehát most már hivatta, arra, hogy előbbi eljárásai mellőzésével, azon végzést hozza: „ez ügy a birtokbíró-ság hatásköréhez tartozik.

Ezen az alapon kérdezhettük azután most már: „kicsoda is hát az tulajdonképen, a ki egyházunkkal perelni akar?

Figyelembe kell vennünk, tisztelt olvasó, hogy Krucsó bíró urat, arra, hogy fundusunk tulajdoni jogát megtámadja, nem hatalmazta fel senki sem, ha csak hogy ily meghatalmazásnak (helyesebben talán: neki bátorításnak) nem vette azok alattomoskodásait, kiknek neveit a szolgabírói hivatalban történt tárgyaláskor sem merte bevallani.

A bíró mint ilyen, a község képviselője tagadhatatlanul; ily nagyfontosságú ügyben azonban, mint a minő templomterünk ügye, tartozott kikérni a városi képviselő gyűlés véleményét és meghatalmazását. — De mert ezt egymellőzte, és mégis kezdeményezett, kellett nekünk arról fogvagondoskodni, hogy a képviseletnek e tárgyban nyilatkozni alkalma legyen.

E gyűlés jegyzőkönyvét mellékeljük, a mint következik:

Gyoma község képv. testületének folyó 1879. évi nov. 30. napján tartott rendkívüli gyűlésének jegyzőkönyve.

Jelen voltak:

Elnök: Kruchió József bíró, Kató István albíró, Erdei János, Eiler György, Bíró Gerzson, Csala József, Cs. Szabó Gergely, Kruchio Gábor, Kovács János, Bíró János, esküdtek, Bíró Péter, Olajos, Benedek, Bíró Albert, Bene József, Kruchió András, Bíró P. István, Pikó Béla, Nagy A. András, H. Kovács András, Szendrei Gerzson, Kruchió Gergely, Fekete András, Eiler Mihály, Szerető Imre, Oláh István, Kató József, Püski Péter, Kis Bálint, Nagy András, Fekete Mihály, Csapó Mihály, Grimm Sámuel, Klein Adolf, Pikó Pál k. mérnök, G. Szabó Gábor, Garzó Gyula, Debreceni Endre és Vidovszky Ferencz jegyző.

57. Elnök a gyűlést megnyitva, előterjeszti, hogy a jelen képv. gyűlés 26 képviselő kivánsága folytán az 1871. évi XVIII. t. cz. 58-ik §-a értelmében lett összehívva; tárgya a helybeli ref. egyház által körülkerített templomtéren, nevezett egyház által jogosnak, illetőleg létezőnek el nem ismert átjárás fentartása, vagy elre-

kesztése. Ennélfogva felhívja a jelenlenő képviselőket ezen ügy elbírálására és megoldására. Minthogy azonban ezen átjárás jogosultságának kérdéséből kifolyólag magának az újonnan körülkerített templomtér örök tulajdonjogának kérdése is felmerült, a képviselőtestület megállapodása folytán elnök a következő kérdést intézte a képv. gyűléshez.

Elismeri-e a községi képviselőtestület a most újonnan bekerített templomtér a gyomai ref. egyház teljes és korlátlan örök tulajdoni jogának? minek folytán a jelenlevő képviselők által egyhangulag a következő határozat hozatott:

Gyoma község képviselőtestülete beismeri, hogy a gyomai ref. templomtér, a község mérnöki felvétel szerint, a gyomai ref. egyház örök tulajdona, s ennek következtében a képv. testület e téren semmi nemü szolgálmi jogot nem kíván, és nem lát szükségesnek, sőt a telekkönyvi kiigazításhoz, miután a helyszínelés alkalmával a templomtér területe tévesen vétetett fel, s az még a helyszínelés előtt is bekerített terület volt: örömmel nyújt segítségét a ref. egyháznak, s e kiigazítást erkölcsi kötelességének ösmeri, egyszersmind azt is kijelentvén, hogy **a községi elöljáróságnak ez ügyben tett eddigi lépéseit magáénak el nem ismeri.**

Mely határozat megerősítés és érvényesítés végeit Békésmegye tekintetes törvényhatóságához hivatalos uton felterjesztetni rendeltetik.

Ezzel a képv. gyűlés, — miután a jelen jegyző-

könyv a képv. gyűlés által azonnal meglitelesítettett, — elnök által berekesztetett.

Gyoma község pecsétje.

Kruchió József, m. k.
elnök.

Vidovszky Ferencz, m. k.
jegyző.

* * *

A történeti hűség kötelez bennünket, annak megjegyzésére, hogy Debreceni Endre képviselő ur már nem volt jelen, midőn e határozat hozatott, sőt ha a gyűlés végeig közöttünk marad is, nem szavazhatott volna velünk, miután a jelen volt összes képviselők között, *ő volt az egyetlen egy, a ki felszólt, s végkimerülésig harcolt ellenünk.* Mindent megkísérlett arra nézve, hogy elejtse a képviselő testület ez ügybeni nyilatkozatát. — Majd később nem akarta elismerni, azon egyházjogi szempont fontosságát, melyet jogosnak ismer el a telekkönyvi bíróság, s még is mellőzte volt a templomterünk bejegyzése alkalmával. És ebből kifolyólag, erővel a községi törvény 103. §-át akarta eljárásunk zsinórmértékévé tenni. Amde mi másként gondolkodtunk, miután nézetünk szerint, az egyházjogi álláspont és a gyakorlat, egyáltalában meg nem engedték, hogy **megtörni engedve a jogfolytonosság részünkön levő előnyeit,** e kérdést a 103. §. keretébe gyűrjük.

Meg kell jegyeznünk — továbbá — hogy e gyű-

lésen az egész előjáróság, sőt maga Krucsó József bíró ur is velünk szavazott, mely tettében nyilvános bizonyosságot tett a felől, hogy nem kíván tovább menni azokkal, kik a támadást a végletekig akarják folytatni.

V. A városi képviselő testület határozata ellen beadott felebbezés. E vezérszerepet, Dr. Kis István, városunkban kevés idővel ezelőtt letelepedett ügyvéd vállalta magára. A ködös háttér tehát derülni kezd! Felebbezésük szövegét, a hitelesen kiadott másolat szerint, ide mellékeljük:

Másolat.

Nagyságos kir. tanácsos alispán ur! A gyomai ref. egyház temploma a piacz közepén van. — Ezen piacz: köztér, közjóság; — közvagyona minden embernek, a községbelieknek úgy mint az idegeneknek, épen úgy mint a világosság vagy a levegő. — Ezen köztéren, mint nyílttéren ekkoráig az emberek szabadon járhattak, sőt nem régen: ez előtt 20—25 évvel a kocsiközlekedés is gyakorlatban volt.

A midőn ez évben a gyomai ref. egyház a templomát renováltatta, szabadságot vett magának arra, hogy azt be is keríttesse, egy részét pedig a szomszédos iskola-épület kertjéhez csatolja.

A bekerítés — úgy szólva — közóhaj volt, mert a nem reformáta vallásuak is ugyanazon indokokból mint maguk a reformáták, a vallási érzülettel megegyeztethetőnek nem tartják, hogy a templom közvetlen közelébe lovak, tehenek, sertések, libák stb. házi állatok tányázzanak; — azonban a reform. egyház ezen közóhajon túl ment, s a köztérről, mely ekkoráig mindig a

közlekedés nyílttere volt, kirekesztette az embereket is, vagye ics általa hatósági engedély nélkül bekerített köztér bezáratta, és a közforgalomból önhatalmulag kivette.

Belátta maga a többször tisztelt ref. egyház is, hogy ezen eljárása jogtalan, s hogy annak legalább a jogoság látszatát megszerezze: f. évi november hó 30. napjára községi képviseleti gyűlést hivatott egybe, melyen a ref. egyház presbyteriuma mint legnagyobb részben községi képviseleti tagok is kinyilatkoztatták: hogy a bekerített köztér a gyomai ref. egyház örök tulajdona.

Mi, és kívülünk még ezren és ezren, a községi képviseleti gyűlés ezen határozatában nagy sérelmet látunk, és azért az ellen

felebbezünk:

Mert: a községi képviseletnek nem áll jogában semminemű közvagyonról lomondani, már pedig a gyomai ref. egyház által bekerített elfoglalt és elzárt köztér közvagyon, mint akár az országut.

A $\frac{1}{2}$ alatt becsatolt telekkönyv is mellettünk szól.

E szerint a telekkönyvek szerkesztése idejében, mint a hitelesítés is bizonyítja; úgy a ref. egyház akkori gondnoka Fésüs József, valamint Gyoma város előjárósága is a ref. egyház temploma körül levő teret köztérnek vallották s mint ilyen telekkönyvezve is lett. Annál furcsább tehát, hogy a sérelmes határozat telekkönyvi kiigazítást emleget, melyhez a községi képviselet „örömmel nyújt segédkezett.”

A tényeket ferdíteni lehet, de tagadni nem!

Igy történt, hogy bár a jegyzőkönyvi határozat a terjeszkedő ref. egyház tollából folyt, mind a mellett ezen mélyen tisztelt ref. egyház sem tagádhatott meg annyit, hogy a szóban levő köztér ^{KÖZTÉR} állapota legalább is

vitás, a mint hogy más különben nem is lett volna szükség a sérelmes határozatra.

A mint a községi képviseleti gyűlés eloszlott, — az előtt mint a határozat felsőbb helyre felterjesztetett, s ott jóváhagyatott volna, — kapta magát a ref. egyház, a bekerített közteret önhatalmulag becsukatta, s azóta azon keresztül az átjárás be van szüntetve.

A közvagyon fentartása és rendeltetésszerű használhatóságának biztosítása a politikai hatóságok kötelessége, s bár a helybeli hatóságok — előljárási és szolgáltatási — maguk is naponként érzik a köztér elzárásának hátrányait, daczára ezeknek: eddigelé semmit sem tettek a kérdéses köztér nyitvatartása érdekében.

Nagyságodnak közvetlen tudomása van arról, hogy a gyomai ref. egyház által bekerített tér köztér s nem a ref. egyház, hanem a nagy közönség tulajdona.

Ezen körülmény további bizonyítására hivatkozunk az idezárt telekkönyvre, és az ember emlékezetet meghaladó gyakorlatra, mely szerint a kérdéses téren a ref. egyháznak egy talpalatnyi földje sincsen, mert még a templomuk is másén épült, azaz: a nagy közönség piacán.

Azt meg gyakorlatból tudja nagyságod, hogy e tér a szabad közlekedés nyílt tere volt mindig.

Ezen oknál fogva alázattal kérjük nagyságodat, — méltóztatásék addig is mig jelen felebbezésünk elintéztetik, — a gyomai ref. egyház által önhatalmulag elfoglalt és elzárt közteret a nagy közönség használatába és birtokába adni, s összes kapuinak állandó nyitva tartását elrendelni.

Továbbá, méltóztatásék jelen felebbezésünket Békés vármegye tekintetes törvényhatósága elé terjeszteni, s a hol alázattal esedezünk az iránt:

Kegyeskodjék kifejtett indokaink alapján Gyoma község képviseletének 1879. évi novemb. hó napján a gyomai ref. egyház temploma körül elterülő köztér tulajdonjoga tárgyában kelt határozatát mint törvénytelen megsemmisíteni. — Nagyságodnak mély tisztelettel alázas szolgálai: Dr. Kiss István sk. gyomai lakos köz- és váltó ügyvéd, Pap Gábor sk. gyomai lakos, Szilágyi István sk. gyomai lakos, Klein Adolf sk. gyomai lakos kereskedő, R. Kovács Mihály (az az R. Kovács Mihály) Kéri Imre, gyomai lakos, Vatai László gyomai lakos, Nyilas János, Bodon László gyomai lakos, Grim Sámuel gyomai, Vidó István gyomai lakos, Sallai Sándor, B. Izsó János gyomai lakos, Tokai Gábor mk. gyomai lakos, R. Krutsó József gyomai.

A másolat hitelül:

R á t z M á t y á s m. k.,
Békés megyei közig. kiadó.

* * *

Ez tehát az a reánk nézve felette sérelmes felebbezés, mely alatt midőn a nevet olvassuk, szégyenpirszökik fel arcunkra. Mily szavak vannak szájukba adva azoknak, kik által vádat emeltettek és támadást intéztettek, saját szent örökségük ellen. A felebbezés írója Dr. Kis István ügyvéd ur, ugy halljuk róma. kath., két aláíró mózesvallásu; a többi pedig mind református, a mi hitfeleink, a kik velünk együtt e létalapjában megtámadott templomba járnak.

Néhány pontot meg fogunk világosítani.

Azzal vádoltatunk mindenek előtt, hogy — szabadságot vettünk magunknak s a hatósági engedély nélkül

bekerített közteret (?) bezárattuk és a forgalomból kivettük.

Ha valaki egy ősi fundust, 162 esztendeig háboríthatlanul birtokol, reá templomot és paplakot épít, s ezt egyszer már 39 esztendővel ezelőtt bekerítette, magának a városi hatóságnak személyes közreműködése mellett: mi módon lehetett ott „szabadságot venni“ érteni nem bírjuk. Jogfolytonosság, s ebből következett cselekmény volt ez, és semmi több, mit világosan igazol emlékiratunk első része.

A második feltűnőbb vád: hogy jogtalan (?) eljárásunknak a jogosság látszatát kivántuk megadni, az által, hogy a múlt évi nov. 30-án egybehivatott képviseleti gyűlésen, a ref. egyház presbyteriuma, mint legnagyobb (?) részben községi képviseleti tagok is kinyilatkoztatták (???) hogy a bekerített köztér a gyomai ref. egyház örök tulajdona.

Kijelentjük, hogy a jogosság látszatára ott semmi szükség sem volt, hol a felebbezés által jogtalanak nevezett cselekmény, a jogfolytonosság kifolyása volt. Bizonyítja ezt „Emlékiratunk“ eddigi folyama. Azt pedig, hogy presbyteriumunk, legnagyobb részben *) községi képviselő is volna, nem szükség bizonyítanunk semmivel, miután e légből kapott állítás magában hordja bírálatát. Végre pedig, hogy mi nyilatkoztattuk volna ki azt, hogy „a bekerített köztér a gyomai ref. egyház örök tulajdona“ — e hasonloul könnyelmű állítást megcáfolja maga a galádul megtámadott határozat, melyet felállással szavazott meg az egész gyűlés, egy-szívvel — lélekkel.

*) Egyháztanácsunk tagjai között 12 képviselő van, jelen volt közülök 8. Többsége e szám 37 között?

A további állítás: *mi és kívülünk még ezren és ezren (?) a községi képviseleti gyűlés ezen határozatában nagy sérelmet látunk sat.*

Hol vannak azok az ezrek és ezrek? Nem kimerítették-e támadóink minden erejüket, nem házaltattak-e, nem próbálták-e fogdosni az embereket, és az ezrek és ezrek — *leszálltak 15-re*, beleszámítva még magát az ügyvéd urat is. Sőt ki fog tűnni soraink későbbi folyamában, hogy a 15-ötös szám is nagyon leolvadt már.

Így történt — folytatja tovább a felebbezés — **hogy bár a jegyzökönyvi határozat a terjeszkedő (!) ref. egyház tollából folyt, mind a mellett ezen mélyen tisztelt (mily jellemző gunyolódás!) ref. egyház sem taga!-hatott meg annyit, hogy a szóban lévő köztér (?) állapota legalább is vitás, — a minthogy máskülönben nem is lett volna szükség a sérelmes (?) határozatra.**

E pontnál tagadhatatlanul van egy kis igaza Kis István urnak, a mennyiben azt csakugyan beismertük és beismerjük mi is, hogy a szóban lévő templomtér **állapota vitás**. De hát aztán csak is az állapota, az az állapota t. i. melyet a téves és törvénytelen beírásba kapaszkodó ellenfeleink és támadóink hoztak e világra, **nem a közjóért, de mellékérdekekből, a melyekről beszél városunkban már az utcai gyermek is.**

Igaz hogy az, ki ellen a támadás főereje intézve van, s általában mint egyháztanács, **korunk uralkodó eszméi által háttérbe szorított nevet viselünk**; mind e mellett is azonban, felemelt fővel vagyunk bátrak ítélet alá bocsátani azon kérdésnek eldöntését: az igaz hazafiság és valódi közművelődésnek javára vagy kárára élünk-e? A mi életcélunk közös édes hazánk üdvével, s öntudatunk

oly nyugodt, hogy eddigi eljárásunk, zajtalan működésünk intentióját mérlegelve, aligha lehet okunk épen azok előtt megpirulni, kik dulakodásuk küzdterévé jelenleg templomterünket választották. Ime tehát ilyenek azok az — állapotok!

Azzal is vádoltatunk a felebbezésben, hogy — **terjeszkedni akarunk.** Nem mi vagyunk-e Gyomán az „ecclesia dominans” 1717-től fogva, mind e mai napig, létszámunk és erőnk tekintve? S a helyett hogy növeltük volna ősi templomterünket, a torony előtt és a kastély felől, nem engedünk-e inkább belőle a piac javára? Így tünteti ezt fel a városi mérnök ur által felvett térkép is, melyet a képviseleti gyűlést követő napon, a helyszinelésnél jelen volt albiró és esküdt urak is hitelesen aláírtak. Nem terjeszkedünk tehát, csak oly áldozatot óhajtunk hozni a széltakertté alakítás által, a nagy közönség javára, melyet elismeréssel fog említani az utókor, legkiváltkép akkor, midőn már mi, a kik e jóért küzdöttünk, régen elporlottunk, és elnémul minden pártviszály.

Az a vádnak látszó kifejezést pedig, hogy a határozat, a ref. egyház tollából folyt, csak úgy értendő, hogy a rögtön megiratni kívánt határozatot, tek. Vidóvzki Ferenc városi főjegyző ur — erősen izgatott helyzetében *) — sehogy sem bírta úgy megírni, hogy sorai a határozatot hiven visszaadták volna. E kellemetlen helyzetből mentette hát ki őt egyik ref. lelkipásztor ur, midőn egy a tanácssterem zöld asztaláról felvett írónnal megírta rögtönösen a határozat szövegét, mit a képviselőtestület az

*) Személyileg volt kissé érintve kellemetlenül; de a melynek következményeit azután, G Gy lelkes ur, minden tekintetben szerencsésen háritotta.

tán közakarát nyilvánításával el is fogadott. Mily más értelme van ennek így, mint úgy, a mint ezt Kis ügyvéd ur előadja.

Legjellemzőbb része pedig a fölebbezésnek, ez a pont: „a kérdéses téren a ref. egyháznak, egy talpalatnyi földje sincsen, mert még a templomuk is másén épült, az az: a nagy közönség piacán“.

Ily végetig vinni a roszakaratot, ily felebbezést iratni alá református emberekkel, saját egyházuk, templomuk és önnön józanon felfogott érdekük ellen, s e mellett még — *ily hangon beszéltetni velük:* oly eset valóban, melynek párját, a föld kerekiségén lévő összes prot. egyházak történetében hiába próbáljuk keresni.

És van a fölebbezésnek, szánalmat keltő részlete is. Klein Adolf és Grimm Sámuel urak ugyanis, a már ismert határozatot kimondott képviseleti gyűlésen jelen voltak, velünk szavaztak, s ugyanezen a napon az ezen határozat ellen beadott — fölebbezést is aláírták. Más szavakkal: határoztak és azután, fölebbeztek — **önmaguk ellen!** Az ily eljárás felett felesleges a bírálatot nekünk kimondani. Csak bizonyos események sajátságos találkozását jelezzük tehát, a mint emlékeztükbe ötlött az említett nevek egyikének, leírásánál. Klein ur boldogult ipa házának kigyuladása hozta 1848-ban egyházunkra azt a nagy pusztulást, midőn több épületeink között, szép templomunk is leégett. Ekkor egyházunk egyik oszlopembere, a felháborodott nép dühe elől mentve, e szintén Klein nevét viselt öreg urat — mint értesültünk — pincéjében több napig rejtegette és táplálta hiven. A vő vajjon nem e szivességet akarja-e most visszaszolgálni? A szivre a kezett Klein ur!!! a hamvaiból fölépült egyház nevében mondjuk ezt...

VI. A tettüket megbánt eláírók nyilatkozata. saját egyházunk szent érdekét és tulajdonjogát támadtuk Midőn ezen emberek tudomást nyertek azon felebbezés meg, midőn az előttünk csak részben ismertetett folytartalmáról, mely nevékben is benyújtatott; annyira elke modást aláírtuk. seredtek, hogy végletektől lehetett tartani. A nagyobb Fájdalmas szívvvel és iszonyu keserőséggel nyilatkoz kellemetlenség tehát, az által lett elháritva, hogy e nyi tatjuk ki tehát, hogy ennek a felebbezésnek tartalmától, melyet Dr. Kis István ügyvéd ur általunk aláíratott latkozatot állították ki, mely itt következik: undorral fordulunk el, nevezett ügyvédet, a ki célja esz középül használt fel bennünket, mai naptól kezdve, ez ügyben többé nem támogatjuk, személyünk képviselő jéül nem ismerjük el.

Nyilatkozat.

Gyoma város képviselőtestülete, folyó évi nov. 30-án tartott ülésében határozatilag egyhangúan elismerte, hogy a ref. templom mérnökileg jelen alakjában felvett, s vasrostéllal bekerített fundusa, illetőleg beltelke, nevezett egyháznak oly ősi tulajdona, mellyel és melynek jövedelmével, 1717-től fogva, mind e mai napig feltétlen szabadsággal rendelkezett. S habár e határozat a jelen volt 37 képviselő által mondatott ki, Dr. Kis István ügyvéd mégis úgy tüntette fel előttünk a dolgot, hogy e végzést nem a képviselő gyűlés mint ilyen, hanem csak a jelen volt presbyter képviselők erőszakolták ki. Majd azt követőleg bennünket magához értekezésre hívott meg, és ezen értekezésen ezt adta elébünk, hogy a ref. telken keresztül sikátort akar nyíttatni, s a kapukat is állandóan nyitva hagyatni. Ezen célja kiviteléhez kérte támogatásunkat. Mi a kik az ügy tulajdonképeni érdemét nem ismertük, hittünk rábeszélő szavainak s az elébünk adott folyamodást, illetőleg felebbezést, a nélkül hogy ismertük volna ennek minket megbélyegző és meggyalázó tartalmát, jóhiszeműleg aláírtuk.

És most értesültünk, midőn megolvastuk, az általunk aláírott folyamodás, vagyis fellebbezés hivatalosan kiadott hiteles másolatát, mily borzasztóan félrevezettetünk Dr. Kis István ügyvéd ur által, a ki gyengeségünket és jóhiszeműségünket rúttul oly felhasználta, hogy

Kelt Gyomán, 1880-an Január 2-án.

Előttünk nint tanuk előtt:

Biró László m. k.
gondnok.

Csapó Mihály m. k.
presbyter.

Kéri Imre, m. k.

Nyilas János, m. k.

B. Izsó János, m. k.

Sallai Sándor, m. k.

Tokai Gábor, m. k.

Vatai László, m. k.

Vidó István, m. k.

Bodon László, m. k.

R. Kovács Mihály, m. k.

Tagadhatatlan dolog, hogy ezen magukat félrevezetteknek vallott emberek, e nyilatkozat kiadása által igyekeztek helyrehozni tévedésüket, s megnyugtanni háborgó keblük gyötrő érzéseit; de nem maradt-e ott mégis szívük fenekén az a szégyenérzet, mely valahányszor e téves lépésükre visszaemlékeznek, mindig fogja őket keseríteni?!

R. Krucsó József — ha jól értesültünk? — átalott

megjelenni a nyilatkozat aláírása végett: Pap Gábor és Szilágyi István felebbezők azonban, ma is tartják egyházuk érdekével szemben elfoglalt álláspontjukat. Ha meggondoljuk, hogy az előbb nevezett takarékpénztárkönyvvezető ur, egyházunkban több esztendőig tanítóhivatalt viselt, s hogy egyenesen a gyomai ref. egyháznak köszönheti társadalmi állása kifejlődését, minden szerencséjét, — a második pedig városunk egyik ősi családjának tagja, kinek őszbeborult édes atyja, még pár évvel ezelőtt is hiven irogatta, sajátkezüleg vezetett krónikáskönyvébe városunknak nevezetesebb eseményeit, a mely könyvnek lapjai nem ismeretlenek, a most **egyháza és jobb meggyőződése** ellen fellépett fiu előtt: alig mondhatunk mást keserőségünkben, mint pusztán csak ennyit: „**te is fiam Brutus! te is fiam Brutus!**“

VII. A megyei közgyűlés határozata. Közzöljük azt is, a mint következik:

Kiirt czikk

Békésmegye bizottságának 1879. december 29-én s folytatva Gyulán tartott rendkívüli közgyűlése jegyzőkönyvéből.

369. bgy. 6002. 7034. ikt.
1879.

Olvastatott Gyoma község képviselőtestületének f. év november 30-án 57. sz. a. kelt s megerősítés végett beterjesztett határozata, melyszerint a gyomai ref. egyház által bekerített templomter tulajdoni joga a ref. egyháznak átengedettett;

ennek kapcsán felvétellett dr. Kiss István és érdektársai gyomai lakosoknak a fent jelzett határozat ellen

beadott felebbezése, s az állandó választmánynak e tárgyra vonatkozó véleménye.

Az állandó választmány véleményének s a fel-folyamodásnak félretételével, — habár a m. közigazgatási hatóságoknak e tárgyban a közönség jogainak megóvása tekintetében tett eddigi eljárása helyeseltetik, — tekintve, hogy a képviselő testület bemutatott határozatának épségben tartása által, míg egy részt a községi és egyházi testületek között a békés egyetértés fentartása remélhető, — másrészt a gyomai ref. egyház azon terve, hogy az eddig elhagyott templomteret befásítja és sétánnyá alakítja, a községe nézve szépészeti szempontból különben is előnyös, — a kérdés jogi oldalától eltekintve, a képviselő testület jelzett határozata azon kikötéssel hogy a gyomai ref. egyház az általa bekerített templomteret befásítani, sétánnyá átalakítani s a gyalog közönség részére nyitva tartani köteleztetik, helyben hagyatik s megerősítetik. E határozat a gyomai járás szolgabirájának s általa a község képviselőtestületének, a gyomai ref. egyház gondnokának és dr. Kiss István h. ügyvéd, ugy is mint érdektársai képviselőjének kiadatni rendeltetik.

Kmft.

Kiadta:

Ifj. Jancsovics Pál, m. k.

m. aljegyző.

*

*

*

Sikertelen lett tehát a felebbezés, s városunk képviselő gyűlésének ügyünkben hozott végzése helyben hagyott és megerősített. Midőn a megyei közgyűlés kérdés jogi oldalától eltekintve hozta határozatát, ki, az erkölcsi méltányoságnak oly magaslatára kedett, mely az ügyet alapjában ismerő elfogulatlan ember keblében, nemcsak megnyugvást, de egyszersmind érdemlett tiszteletet is kelt. E szempontból tekintendő

az a kétségkívül nemes célból előállított édesség mely különösen a modort tekintve, helyeslést aligha demlő közigazgatási eljárás jutalmaként nyújtatott, valamint azon feltétel kikötése, melyet egyházunk önnön jó szántából önként ígért, s így e kikötés nélkül is, szives buzgalommal kívánt megváltítani.

XIII. De mit is akar hát tulajdonkép egyházunk? Sikátor nyitását nem akarja, miután egy sikátor keresztülvitele, ma már annyira túlhaladt álláspont, hogy a rendezettebb városok a meglevő sikátorokat is bezárják, vagy utcává szélesítik azokat, Miért? Mert a köztapasztalat szerint, az ily sikátorok, *zsidány-feszkek és fajtalankodási helyek* szoktak lenni rendszerint. Na hát az volna szép csakugyan, ha egy ily fertelmes helyet, a templom és központi iskola közzé ékelnénk!

És veszélyes volna ez az iskolákra nézve, illetőleg tanügyi szempontból is, a mennyiben t. i. a szűk sikátoron járó-kelek, minden átmenéskor árnyékot vetnének az iskolák ablakaira, mi nencsak a figyelmet zavarná folytonosan, de káros hatással volna a tanulógyermek szemeire is. — Az eddig épen e helyen nagyon

livatozott szükségletek pedig, kerítés által a falnak, illetőleg a tantermek ablakainak szorítottatva, dögleletessé változtatnák a tantermek levegőjét.

De megcsökkentené egyházunk ez ősi kettős fundusának értékét is, ha ez a sikátor a kettős fundus — **szívén, vagyis kellő közepén** mennefigyelembe véve a multat, a méltányosság elvéből indukertesztül. A birtok értéke egy tagban mindig nagyobb, emelmintha darabokra vágják azt. Példa a kiknek szántóföldek, mely az ügyet alapjában ismerő elfogulatlan emdein a vasut megy keresztül. Egyházunknak különös érber keblében, nemcsak megnyugvást, de egyszersmind érdekében áll, e fundust **ily módon** nem vágni demlett tiszteletet is kelt. E szempontból tekintendő márketté soha.

Egy ily sikátor nyitására, illetőleg ennek követelésére a mult sem ad jogot. E templom terén ugyanis két sorompós kapu, egy lelkészi bejáró, s a közvetlen mellette levő iskolai fundus két templomfelőli sarkán, egy-egy nyílás volt, de nem a keresztül-kasul járás-keles, hanem a templomába és iskolába való járás érdekeért, mit bizonyít azon körülmény is, hogy a padló csak az iskola bejárataig volt vezetve, s innen, a helyett hogy (azon irányban, hol a sikátor ősi létezése állittatik!) keresztül ment volna, megfordult a templomajtó felé. Ha tehát csak 1840-től számítva is, a városi előljáróság 39 esztendőn keresztül nem érezte kötelességének az e helyen — ellenfeleink állítása szerint — ember emlékezetét meghaladó idő óta járó-kelek érdekében padlót húzatni: mi alapon akarna jogot formálni az, s akart legközelebb Krucsó József bíró ur, és bár meg nem nevezett, — **de jól ismert társai,** a kik és a ki különösen (mert már több ízben ülte a bírói széket) **az ezen joggal kapcsolatban álló kötelességet nem teljesítette soha?**

E bökkenőn elálltak ellenfeleink, s jónak itélték a

vitás kérdésen egyet fordítani. „Hiszen nem is akartunk közérdek is azt kívánják tehát, hogy a régi rendezetlen mi sikátort, — mondották — csak azt, hogy a kapu és káros állapot megszüntetessék. legyenek nyitva, s legyen a kerten át szabad közlekedés. És ez nem azt jelenti, mintha — szerencsésebb anyagi Nézzük, hogy ezt megengedhettük-e? A mily káros helyzetünket, a közönséget megszorító intézkedéssel kívántuk volna fel- volna egy sikátor, nem kevésbé lett volna káros ez. Edűnővé tenni. Sőt ellenkezőleg, e szerencsésebb anyagi hely- dig korlátunk alacsony és rongált volta nyújtott alkalmat örömében, felekezeti különbség nélkül, e város minden mat, arra, hogy e tér, **undok bűnök tanyájává tétetett,** nem lakosát óhajtjuk részesíteni. A mi eddig még nem volt váro- **egy alkalommal:** a kapuk állandó nyitvatartásával, ma sünkban, egy, — a nép terheltetése nélkül, — önkéntes gunk adtunk volna erre engedélyt. E mellett nem segítségkel berendezendő sétakertet akarunk nyitni. Nem tették-e le több ízben különösen tornyunk oldaláról, akarjuk tehát **csorbitni a nép jogát,** sőt épen az ő javáért v a kolatot, mit némely cselédek pádimentomot és edény nyitni meg e kert kapuját. És ha valaki ki lesz zárva s úrolni hordtak el? Mi protestások saját erőnkől tartóknén, az nem lesz más, mint — **a rendetlenkedő, a ki juk fent magunkat, s rajtunk a jó Isten kegyelmén kívüli nem viseli e helyhez méltóan magát.** A séta pedig ugy senki sem segít. Itt nincsenek gazdag patrónusok lesz szabályozva, hogy a tanórak alatt, az iskola felől mint p. o. a róm. cath. egyházban, hol a vallásos lelki- való oldalon senki se járjon, még az üdülést kereső be- buzgó uraság, nem egy helyen, saját költségén épít- tegek se. templomot a hivek számára. Nekünk tehát nem oly S hogy meddig tart ez így? az a jövő titka. Meg- könnyü dolog építeni, sőt — csak renoválni is nagyon nehéz lehet hogy valamikor elérkezik az az idő is, midőn sem Őssze kell először hordanunk keserves munkával szer- épületünket, illetőleg templomunkat, sem kertünket nem zett filléreinket, és csak azután mozdulhatunk. És ez kell aggódva őrzeni. Sőt megtörténhet az is, hogy a köz- nem tehetjük minden esztendőben. Ily áldozatot hozni, ponti iskola fundusán oly változás lesz valamikor, mely egy ember életében, egyszer, nagyon elég! Ezért nem abban az időben majd a gondolkozásnak is más irányt engedhettük meg tehát, hogy szépen megújított temp- jelöl. De ez az idő még alkalmasint nagyon messze van! lomunk, állandóan ki legyen tétetve a rombolásnak. Nem Ma azt kell cselekednünk, a mit a jelen érdeke kíván. elég csak valamit felépíteni; gondnak kell lenni arra is, És e keritkezésünkből még mellékes haszon is szár- hogy — az épület jó karban maradjon, S nem szükséges-e még mazott, minő egyebeket mellőzve p. o. azon körülmény, e mellett, hogy egy templomkertből minden eltávolítás- hogy ez évben már, templomkertünk járdával lesz egé- sék, a mi csak ennek célja és méltóságával ellenkezik? szen körülvéve, s városunk alsó és felső része oly mó- Hiába! nem Budapesten vagyunk, — hol minden séta- don összekötve, mely, különösen vásári alkalommal, a kerthez nem egy rendőr jut. A mi különben is csekély nagy közönségnek nyújt megbecsülhetetlen előnyöket. szamu rendőreinknek, van elég dolguk, ha a mi kertün- Mily jó és mily gyönyörű lesz, ha majd a *kaszinótól, a ket nem őrizik is. Egyházunk érdeke, valamint a városi vaskerítésünk alatt keresztül vitt járda, az uradalmi kastély*

sarkán lévő kövezettel összeköttetik, s egyenesen lehet keresztülmenni (a vásárba törekvőknek is) a város különben legszebb utcáján, mely gyomai sugárutnak méltán nevezhető.

De van még valami. Annak megemlítése t. i. hogymidőn ellenfeleink, e követeléseikkel is ingadoztatték a talajt lábaik alatt, ismét fordítottak a dolgot, hivatkozva a mér ismert téves és törvénytelen telekönyvbejegyzésre, azt mondták ki, hogy — *a mi templomfundusunk földéből, egy talpalatnyi sem egyházunké, s így templomunk is idegen fötére van építve.* S midőn e tant Dr. Kis István ur vette védelme alá, tünt ki tisztán, hogy — *ellenfeleink tulajdonképen mit is akarnak.* Ha győzedelmeskednek felettünk: mi lett volna ennek következménye? Egy csapás országunkra, egy politikai rendülés, változott vallási viszonyok, és — *egy boldogtalan reggelen, azon parancsra ébredett volna egyházunk: „vigyétek el templomotokat, mert a föld a melyre építve van, nem a tietek!?”*

Ennek meggondolása keserített el minket végzetlenül, s e nagy keserőség vétette fel velünk az önvédelem fegyverét, melylyel atyáinktól nyert szent örökségünk — *a mi templomunkért, küzdöttünk, s ha kell küzdenifogunk véglegleg. A ki tehát, különösen gyülekezetünk hivei közül magát félrevezettetni engedi, s elítél bennünket szentegyházunk iránt tanusított ezen hűségünkért: az dobjon követ reánk! elszenvedjük ezt az urnak nevéért.* Csak azt tettük, a mire mint lelkészeket, illetőleg egyháztanácsnokokat hivatali eskünk kötelez, a mit cselekedni tartoztunk.

*

*

*

Im ezeket tartottuk kötelességünknek elmondani, azért, hogy — *a még városunkban, sőt saját egyházunk körében is tévútra vezetett közvélemény, a valódi tényállásnak megfelelő helyes irányba vezetessék.* Kissé talán későn; de miután a megyei határozatot, nem kaptuk meg előbb, várakozni voltunk kényszerültek.

Az ügy előtte áll a tisztelt közönségnek! Megítélheti tehát bárki is, mennyiben volt helyes, a — *szoros értelemben véve jogi kérdést, a történelmi alap, az általunk célul kitűzött közjó és a gyakorlat figyelembe vétele mellett, méltányossági szempontból oldani meg.* Csak itt végződnek ez ügy, a birtokbiróság előtt is, miután itt nem mondott le Gyoma város képviselő testülete, a város törzsvagyományáról, s a megyei közgyűlés sem ily lemondást erősített meg.

De megítélheti az olvasó közönség, az ellenünk irányzott háborgatások *azon modorát* is, mely nemcsak azt tette kötelességünk, hogy a törvényes téren *önérzettel és erkölcsi bátorsággal* szoljunk igazságos ügyünk mellett; de azt is, hogy ez ügy egész lefolyása, ugy adassék a nyilvánosság elé, hogy, előadásunkban maguk — *a tények beszéljenek.*

Gyoma, 1880-ban, február 1-én

Az egyháztanács nevében és megbizásából:

Bence István, m. k.

ref. lelkész,

s az egyháztanács közíg. elnöke.

Garzó Gyula, m. k.

ref. lelkész,

s az egyháztanács tanügyi elnöke.

Biró László, m. k.

gondnok.

Szántal József , m. k. egyháztanácsnok.	Csapó Mihály , m. k. egyháztanácsnok.
Imre Sándor , m. k. egyháztanácsnok.	Zöld Gábor , m. k. egyháztanácsnok.
Izsó József , m. k. egyháztsnácsnok.	Illyés János , m. k. egyháztanácsnok.
Szendrei Gerzon , m. k. egyháztanácsnok.	Csalah József , m. k. egyháztanácsnok.
Oláh István , m. k. egyháztanácsnok.	Erdei János , m. k. egyháztanácsnok.
Nagy Á. András , m. k. egyháztanácsnok.	G. Szabó Gábor , m. k. egyháztanácsnok.
Szilágyi Péter , m. k. egyháztanácsnok.	Biró Sándor , m. k. egyháztanácsnok.
Szabó József , m. k. egyháztanácsnok.	Kis Bálint , m. k. egyháztanácsnok.
Cs. Szabó Gergely , m. k. egyháztanácsnok.	Püski Péter , m. k. egyháztanácsnok.
Nyilas István , m. k. egyháztanácsnok.	ifj. Biró János , m. k. egyháztanácsnok.
Kruchió Gábor , m. k. egyháztanácsnok.	ifj. Nagy András , m. k. egyháztanácsnok.

G. Szabó Imre, m. k.
egyháztanácsnok.

Szerető János, m. k.
egyháztanácsnok.

Kéri Péter, m. k.
egyháztanácsnok.

